

Alternatif Rekreatif Etkinlik Alanları Yerel Yönetimlerde Parklar ve Özel Spor Merkezleri

Ali Ağılönü¹

Özet

Günümüzde kentleşme, teknolojik gelişmeler ve yaşam tarzındaki değişimler, bireylerin boş zamanlarını değerlendirme biçimlerini önemli ölçüde etkilemiştir. Bu bağlamda, alternatif rekreatif etkinlik alanlarının önemi her geçen gün artmaktadır. Yerel yönetimler tarafından sağlanan parklar ve kamusal açık alanlar, halkın ücretsiz ve erişilebilir şekilde fiziksel ve sosyal etkinliklerde bulunmasına olanak tanırken, özel spor merkezleri daha profesyonel ve çeşitlendirilmiş hizmetleri ile farklı ihtiyaçlara hitap etmektedir (Zorba, 2024).

Bu çalışma, yerel yönetimlerin sunduğu park ve yeşil alanlar ile özel sektör tarafından işletilen spor merkezlerinin, bireylerin rekreasyonel ihtiyaçlarını karşılamadaki rollerini karşılaştırmalı olarak ele almaktadır. Ayrıca, bu iki farklı yapının kullanıcı memnuniyeti, erişilebilirlik, sürdürülebilirlik ve toplumsal katkı gibi açılardan değerlendirilmesi amaçlanmaktadır. Sonuç olarak hem kamu hem de özel sektör iş birliğinin artırılması ile daha kapsayıcı ve etkili rekreatif alanların oluşturulmasının önemi vurgulanmaktadır.

Yerel Yönetimler

Yerel yönetimler; kavram olarak, merkezi yönetim dışında, yerel bir topluluğun ortak bir gereksinmesini karşılamak amacıyla oluşturulan, karar organları doğrudan halk tarafından seçilen, demokratik ve özerk bir yönetim birimi, bir kamusal örgütlenme modeli olarak tanımlanabilir (Onar,1966:589).

Yerel yönetimler, insan topluluklarının ortak ve yerel nitelikteki

1 Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, aali@mu.edu.tr, Orcid Id: 0000-0001-5552-3093

ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla oluşturulan yönetsel kurumlardır. Devlet sınırları içinde belli bir hukuk düzeninde anayasal kuruluşlar olarak tanımlanan yerel yönetimler 1864'ten sonra Türkiye'nin yönetsel yapısı içerisinde yer almaya başlamıştır (Bilgisay, 2010).

Parklar ve Spor Merkezleri

Spor merkezleri tarihsel olarak eskilere dayanan, tüm spor organizasyonundaki bireylere (antrenör, sporcu, seyirci, hakem) hizmet veren ve gereksinimlerini karşılayan, spor faaliyetlerinin ve organizasyonlarının hazırlık ve müsabaka koşullarını karşılayan, açılmasında gerekli yasal şartların olduğu kapalı spor alanı olarak ifade edilebilir (Sel, 1991).

Parklar, kentsel yaşamın nefes aldığı, toplumsal etkileşimin doğal ortamda gerçekleştiği kamusal alanlardır. Bu alanlar, fiziksel aktivite, sosyalleşme ve doğayla temas gibi çok boyutlu ihtiyaçlara cevap verir (Türk, 2020).

Özel spor merkezleri, kişiselleştirilmiş hizmet, ileri teknoloji ekipmanlar ve uzman rehberlik sunarak modern kentlinin sağlık ve wellness ihtiyaçlarına odaklanır (Yılmaz, 2021).

Özel spor salonları ülkemizde yasal düzenlemelere ek olarak Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü'nün 3530 sayılı kanunun 25.maddesine göre açılması izni gereklidir. Özel bir salon $8 \times 12 = 96 \text{ m}^2$ kapalı alan ölçülerine göre olmalıdır. Bu ölçülerde bir alanın seçilmesinin temel amacı aynı anda olağan şartlarda 20; en fazla 25 bireyin antrenman ve egzersiz yapmasına mekân tanınmasıdır (Gerçek ve Tüzel Kişiler, 1974).

Fitness ve sağlık aktiviteleri hızla büyüyen bir alandır. Son 10 yılı aşkın bir sürede insanlar büyük bir ilgiyle medya, eğitim ve sağlık kurumlarının desteğiyle fitness ve boş zaman aktivitelerine başlamışlardır. Tüm bu etkenler sonucunda fitness ve sağlık kulüpleri hizmet sektöründeki yerini almıştır. Spor da verilebilecek en faydalı hizmetlerden biridir (Kutlu, 2006).

Bünyelerindeki fitness, koşu pisti, spa, yüzme havuzu, tenis kortu, v.s. gibi faaliyet alanları ile hizmet veren özel kuruluşlardır. Günümüz şartlarında hareketsizlikten kurtulmak için bu merkezler sayısız fayda tanır. Günün geniş zamanı aktif olan özel spor salonları kişilere istedikleri saatte hizmet vererek zamanı ayarlama problemi ortadan kaldırırlar. Uzmanlar kontrolünde ve eşliğinde spor yapıldığında sakatlanma ve yanlış antrenman riski en aza indirgenir. Bu konuda bilinç kazanarak sağlıklarının da önemine varırlar (Karatosun, 2006).

Düzenli egzersiz yapma alışkanlığı Türkiye'de çok sık rastlanan bir düzen değildir. Artan spor merkezleri insanların bu hareketsizliğinin önüne

geçmektedir. Büyük bir gereksinimi karşıladığı düşünülen insanlar spor merkezlerinden periyodik olarak istifade etmektedirler (Kartal, 2006).

Fitness ve sağlıklı yaşam merkezlerinin artmasıyla aynı zamanda daha iyi olma çabası da göze çarpmaktadır (Kutlu, 2006).

Spor salonlarına yönelen insanların yalnızca spor için gitmediklerine ulaşılmıştır. Öncelikle spor yapmak istedikleri için, sonra zayıflamak, çevre edinmek, boş zamanlarını değerlendirmek için gittiklerini ifade etmişlerdir. Çünkü bu tür salonlarda egzersiz yapmanın eğitmen eşliğinde ve düzenli saatlerle daha kontrollü olduğu kanısındadırlar (Kartal, 2006).

Ülkemizin sporu tüm kitlelere yaydırılabilmesi ve spor alanında ilerlemesi ve için geliştirilen özel Beden Eğitimi ve Spor Tesisleri Yönetmeliği'nde amaç; Türk sporunun geliştirilmesi, genelleştirilmesi ve yaygınlaştırılması için sporla ilgili tüm kaynakların en etkili şekilde devreye sokulmasını sağlamak ve gerçek ve tüzel kişilerinde Türk sporuna katkılarını arttırmaktır. Yönetmelik hem spora yönelime hem de mevcut yönelimlerin devamına katkı sağlamaktadır. 1989'dan önce açılan spor salonlarında Uzakdoğu branşları yapılırken daha sonraları aerobik, vücut geliştirme, kilo alma, zayıflama gibi hizmetlerin verildiğine ulaşılmaktadır (Kartal, 2006).

Spor Merkezlerinin Önemi

Spor çok sayıda kavramla ilişkilidir. Her yaştan insan nasıl sporla bir şekilde bağlantıda ise aynı şekilde spor da farkında olduğumuz ya da olmadığımız çok çeşitli yerlerden hayatımızla bağlantılıdır. Sporun yoğun olarak bağlantıda olduğu sosyal kurum olarak, olgu ve olaylara bakıldığında konunun önemi ve boyutları daha kolay fark edilebilir. Sporun sosyal boyutu içerisinde toplum, aile, gençlik, kadın, çocuk, eğitim, kültür, ekonomi, politika, hukuk, sosyal güvenlik, medya, profesyonellik, amatörlük, şiddet serbest zaman, uluslararası ilişkiler, turizm, çevre, çağdaşlık, din, yönetim barış, üretim, reklam, propaganda, ahlak, centilmenlik, sosyalleşme, sosyal hareketlilik, sosyal statü, kalkınma, kişilik, tesis, malzeme, beslenme, gibi çok sayıda sosyal kurum, kavram olgu ve olaylar gösterilebilir. Bunlar da sporun sosyal sistem ve sosyal yaşamla iç içe olduğunu göstermektedir. Bir diğerindeki durum ötekini de etkilemektedir. Spor belirtildiği üzere sosyal yaşamın tüm yönleriyle bütünleşmiş bir toplumsal olgudur (Yetim, 2000).

Sporun bu denli toplumsal yaşamda sosyal rolünün ön plana çıkmasında, toplumla bütünleşmesinde ve esnek bir yapıya sahip olmasında spor merkezlerinin önemi büyüktür. Özel işletmelerin de hayatımıza bu konuda son derece başarılı olarak yer etmesi beklenmektedir. Bununla birlikte Türkiye'de spor merkezlerinin yönetsel, vergilendirme, mali ve yasal alt yapı

konulu çok fazla sorunu mevcuttur. Bu da sporun yayılmasını ve sporcuların yetişmesini olumsuz etkilemektedir (İmamoğlu, Karaoğlu, Erturan, 2007).

Avrupa Birliği'ndeki her yaş grubundaki vatandaşları içinde en önemli ortak değer spor olarak nitelendirilebilir. Avrupa Birliği vatandaşlarının yarısından fazlası, düzenli şekilde 700.000 spor kulübüne bağlı olarak spor yapmaktadır. Avrupa ülkelerinde spor kültürünün yerleşmiş olması ve alt yapı hizmetlerine yeterli önemin verilmesi sonucunda spora yoğun teşvik ve katılım sağlanmıştır (Balcı, 2003).

Spor merkezleri, birer sivil toplum örgütü (STÖ) olarak kültür, eğitim, sosyal politikalar, toplum beden ve ruh sağlığı, gençlik konularında sorumluluk almakta ve görev yapmaktadırlar. Bu nedenle, AB spor kulüpleri toplum içerisinde önemli bir yere sahip olmuştur. Örneğin Belçika'da 17.000 kulüp bulunmaktadır ve bu kulüplerin 1.400.000 üyesi mevcuttur. Hollanda'da dört milyon kişinin kulüplere üye olduğu ifade edilmektedir. Lüksemburg'da 1.100 spor kulübünün 120.000 üyesi vardır. Bu da nüfusun %30'unu meydana getirmektedir (Balcı, 2003).

Günümüzde gerek tıp alanındaki gelişmeler gerek bilim ve teknolojideki ilerlemeler ortalama hayatta kalma süresini arttırmıştır. Böylece spor yapmaya olan gereksinim zaman geçtikçe artmaktadır. Spor yapmaya ihtiyaç duyan grupların spor yapabilmesi, resmi olarak önde gelen spor kulüpleri ile okullarda mümkün olabilmektedir (Sunay, 2000).

Thapa, Confer ve Mendelson (2004), rekreasyon alanlarında erkeklerin bayanlara oranla daha fazla etkinliğe katılım sağladıklarını belirtmişlerdir.

Sabbağ ve Aksoy (2011), yaptıkları çalışmada fiziki imkânların yetersizliği nedeniyle gençlerin ve öğrencilerin rekreasyonel etkinliklere katılamadıklarını belirtmişlerdir (Zorba, 2024).

Ardahan ve Lapa (2011), yaptıkları çalışmada evliliğin rekreasyonel etkinliklere katılımı olumlu etkilemediğini belirtmişlerdir.

Ay (2013), Parklarda Bulunan Egzersiz Alanlarını Kullanmanın Yararları ve Zararları Burdur İl Merkezi Çalışmasında ise katılımcılar %66,7 oranında kilo kontrolü için spor parklarına gelmektedir.

Bek (2008)'e göre egzersiz kişinin kendini huzurlu hissetmesini sağlar ve mutluluk oluşturur.

Tucker ve ark.'na (2007) göre, 18-65 yaş arası sağlıklı bütün insanların sağlıklı bir fizik elde etmek için haftanın en az 5 günü en az 30 dk. orta şiddetli aerobik fiziksel etkinlik uygulamalıdır. Ayrıca Amerikan Spor Sağlık Koleji (ACSM) tarafından yapılan araştırma sonuçlarına göre; fiziksel

etkinlikten yetişkinlerin daha fazla sağlık yararı elde edebilmeleri için orta şiddetli aerobik fiziksel etkinliğe haftada 300dk gerçekleştirmeleri ya da aerobik fiziksel etkinliğin şiddetini arttırarak süresini 150 dk.'ya düşürmeleri gerektiği ifade edilmektedir.

Şimşek, Katırcı, Akyıldız ve Sevil (2011), "Açık Alan Egzersiz Parkları ve Kullanıcılarına İlişkin Bir Araştırma" adlı çalışmada katılanların %93,5 i egzersiz öncesi check-up kontrolü yaptırmamıştır.

Park ve egzersiz alanlarında spor yapmanın ilkökul düzeyindeki çocuklara uygun olmadığına ve yasak olduğuna dair yazılar olmasına rağmen katılımcıların %85'i bu alanlarda ilkökul öğrencilerini gördüklerini söylemişlerdir. Bu konuda bilinçlendirmenin gerekli yapılmadığı görülmektedir.

Dinlenme yerlerinin sayısının artırılması sağlıklı spor için önemli bir gerekliliktir. Katılımcıların görüşlerine göre %80'i yerel yönetimlerin halkın spor yapması için bu alanların gerekli olduğunu düşünmektedir.

Bu nedenle, hükümet stratejilerine bağlı olarak iniş çıkışlar olmakla birlikte, Türkiye'de spor, devlet tarafından teşvik edilmekte, desteklenmekte, spor kulüplerine belli miktar ve oralarda maddi yardım verilmektedir. Devletin spor stratejilerindeki öncelikli amaçlar, yurttaki sporcu sayısını çoğaltmak, uluslararası spor müsabaka ve yarışmalarında önemli ve kayda değer başarılar kazanmak, tüm yaş grubundaki bireylerin spora teşvikini sağlamak amacıyla uygun spor atmosferini hazırlamaktır. Spor kulüplerine dayanan kitle sporunun ilerletilmesi Türkiye'de sporun temel hedeflerinden birini oluşturmaktadır (Sunay, 2000).

Özel spor merkezlerinin sunduğu hizmet sporun kitlelere yayılmasında önemli derecede etkili olabilir.

Sonuç olarak yerel yönetimlerin yaptırdığı spor parklarının ve egzersiz alanlarının ne kadar büyük öneme sahip olduğu ve ne kadar büyük sorumluluklar taşıdığı görülmektedir. Açık alan spor aletleri, toplumumuza egzersiz alışkanlığını kazandırmıştır, fakat yanlış egzersizden kaynaklı sağlık problemleri yaşanılmaktadır.

Bu problemlerin spor aletleriyle ilgili bilgi düzeyi yetersizliğinden kaynaklandığı düşünülmektedir. Sağlıklı bireylerin egzersize yönlendirilmesinde, yerel yönetimlere de görev düşmektedir. Bu alanların çocuk parklarından uzak alanlarda kurulması, egzersiz aletlerindeki bilgi kartlarının okunabilir olması, parkları genç yaşlı herkese cazip hale getirilmesi ve bu alanlara spor uzmanı görevlendirilmesi gerekmektedir.

Parklar ve özel spor merkezleri, birbirini tamamlayan iki önemli rekreasyon kaynağıdır. Kamu-özel iş birlikleri, toplumun tüm kesimlerine kaliteli, erişilebilir ve sürdürülebilir rekreasyon hizmetleri sunmayı mümkün kılabilir. Gelecek çalışmalar, dijital entegrasyon, toplum katılımı ve çevre dostu tasarımlar üzerine odaklanmalıdır.

Öneriler

- Yerel Yönetimlere ait rekreasyon alanlarının gençlerin ilgisini çekmediği görülmektedir. Yerel Yönetimlerin bu alanları her yaşa cazip hale getirmesi gerekmektedir.
- Yerel Yönetimler spor hizmetlerini sunarken halkın beklenti ve ihtiyaçlarını göz önünde tutmalıdır.
- Halkın istek ve ihtiyaçlarının zamanla değişebileceğini göz önünde bulundurarak belirli aralıklarla araştırmalar yapılmalıdır.
- Yerel Yönetimler Billboardlarda sağlık spor yapılmasına yönelik reklamlar yayınlayabilir.
- Yerel Yönetimler düzenli spor yapanlara ücretsiz sağlık kontrolü yaparak, bireyin amacına göre egzersiz danışmanlığı yapabilir.
- Yerel Yönetimler yetkilileri yoğun kullanım gösteren park ve spor merkezlerine sağlık yetkilisi görevlendirebilir.
- Belediyenin spor tesislerinde doluluk oranı yüksektir. Mevcut spor tesisleri yeterli gelmemektedir. Belediyenin Semtlere daha çok sayıda spor tesisi üretmesi gerekmektedir.
- Egzersiz alanları ve spor parklarının çocuk parklarından uzakta yapılması da çocukların yanlış spor yapmaması için önerilebilir.

Kaynakça

- Ardahan, F., Lapa Yerlisu, T. (2011). Açık alan rekreasyonu: Bisiklet kullanıcıları ve Yürüyüşçülerin doğa sporu yapma nedenleri ve elde ettikleri faydalar. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*. 8 (1), 1327-1341.
- Ay, O. (2013). Parklarda Bulunan Egzersiz Alanlarını Kullanmanın Yararları ve Zararları. Burdur İl Merkezi Çalışması. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü*. Burdur.
- Balcı, V. (2003). *Spor etkinliklerinin planlanması ve yönetimi*. Ankara: Bağırhan Yayınevi. s.5-7
- Bek, N. (2008). *Fiziksel Aktivite ve Sağlığımız*. 1.Basım Ankara: Sağlık Bakanlığı Yayın No: 730.
- Bilgisay, H., (2010). “Yerel Yönetim Reformu ve İl Özel İdareleri: Bursa Perspektifinde Bir Analiz”, Yerel Yönetimler Yerel Siyaset ve Kentsel Politikalar, Ed.: Bekir Parlak, Dora Yayınları, Bursa, 279-294ss.
- Gerçek ve Tüzel Kişiler Tarafından Beden Eğitimi ve Spor Çalışmaları Yapmak Amacı ile Açılacak Okul, Salon ve Enstitü Hakkında Yönetmelik*. (1974). 5 Ekim 1974 Gün ve 1527 Sayılı Resmî Gazete.
- İmamoğlu, A.F., Karaoğlu, E., Erturan, E.E. (2007). “Türkiye’de Spor Kulüplerinin Yapısal Nitelikleri ve Temel Problemleri”, Gazi Beden Eğitimi ve Spor Dergisi, 12 (3), 35-6.
- Karatosun, H. (2006). *Egzersizizin Yararları. Isınma ve Soğuma. Yaşlılarda Spor*. <http://www.hekimce.com.tr>.
- Kartal, R. (2006). 35-46 Yaşları Arasında, Daha Önce Hiç Spor Yapmamış veya En Az 3 Yıldır Spor Yapmayan Erkek Sedanter Büro Elemanlarının Fizyolojik Özellikleri. Yüksek Lisans Tezi. *Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*. Muğla.
- Kutlu, D. (2006). *Reliability and Validity of Turkish Version of Customer Satisfaction Scale for Health Care and Fitness Clubs*. Master, Middle.
- Onar, S. (1966). İdare Hukukunun Umumi Esasları. C. 2 (589 s.) İstanbul: İsmail Akgün Matbaası.
- Sabbağ, Ç. Aksoy, E. (2011). Üniversite Öğrencileri ve Çalışanların Boş Zaman Etkinlikleri: Adıyaman Örneği. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 3 (4), 10-23.
- Sel, S. (1991). *Üniversitelerde Kapalı Spor Salonları Planlama Kriterleri*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. *Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü*. S. 1, İstanbul.
- Sunay, H. (2000). Türkiye’de Sporun Yaygınlaştırılması. *Milli Eğitim Dergisi*, 147, 64-66.

- Şimşek, D. Katırcı, H. Akyıldız, M. Sevil, G. (2011). Açık Alan Egzersiz Parkları ve Kullanıcılarına İlişkin Bir Araştırma. *Spor Metre. Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*. Cilt (9). 41-48.
- Thapa, B., Confer, J.J., Mendelsohn, J. (2004). Trip motivations among water-based recreationists. *In Paper presentation at the 2nd International Conference on Monitoring and Management of Visitor Flows in Recreational and Protected Areas. Rovaniemi*. Finland, 208-212.
- Tucker, P., Gilliland, J. (2007). *Public health*. The Effect Of Season And Weather On Physical Activity: A Systematic Revie. 121, pp. 909-922.
- Türk, S. (2020). *Kentlerde Kamusal Alan ve Rekreasyon*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Yetim, A. (2000). Sporun Sosyal Görünümü. *Gazi Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*. Ankara, 5(1), 63-72.
- Yılmaz, E. (2021). “Özel Spor Merkezlerinin Rekreasyonel Açıdan Değerlendirilmesi”. *Spor Bilimleri Dergisi*, 28(3), 112-130.
- Zorba, E. (2024). Spor Bilimleri Fakültesi Öğrencilerinin Spora Bağlılık ile Hizmet Kalitesi Arasındaki İlişki. *Sportive*, 7(2), 204-218. <https://doi.org/10.53025/sportive.1517722>
- Zorba, E. (2024). Ailelerin Çocukları Spora Yönlendirme Sebepleri ve Beklentileri Arasındaki İlişki. *Sportive*, 7(2), 57-69. <https://doi.org/10.53025/sportive.1518327>